

Цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

УДК 347.77/78

Ковалів Мирослав Володимирович

кандидат юридичних наук, професор
Львівський державний університет внутрішніх справ

Kovaliv Myroslav

PhD in Law, Professor
Lviv State University of Internal Affairs
ORCID: 0000-0002-9730-8401

Скриньковський Руслан Миколайович

кандидат економічних наук, професор
Львівський університет бізнесу та права

Skrynkovskyi Ruslan

PhD in Economics, Professor
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0002-2180-8055

Гудима Віталій Валерійович

кандидат юридичних наук
Управління Служби безпеки України у Львівській області

Hudyma Vitaliy

PhD in Law
Office of the Security Service of Ukraine in Lviv region
ORCID: 0000-0001-6708-3910

Козяр Роман Якович

кандидат юридичних наук
Управління Служби безпеки України в Рівненській області

Koziar Roman

PhD in Law

Office of the Security Service of Ukraine in Rivne region

ORCID: 0000-0001-9669-2758

Сидор Маркіян Ярославович

кандидат юридичних наук

Львівський державний університет внутрішніх справ

Sydor Markiian

PhD in Law

Lviv State University of Internal Affairs

ORCID: 0000-0002-0605-5366

**ПРАВОВА ОХОРОНА ПРОМИСЛОВОГО ДИЗАЙНУ ЯК ОБ’ЄКТА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
LEGAL PROTECTION OF INDUSTRIAL DESIGN AS AN OBJECT OF
INTELLECTUAL PROPERTY**

Анотація. У статті розглянуто на підставі чинного законодавства та норм Європейського Союзу правову охорону промислового дизайну як об’єкту інтелектуальної власності. Об’єктом дослідження виступають суспільні відносини, що складаються щодо виникнення, здійснення та захисту виняткових прав на об’єкти промислового дизайну. Виявленню правової природи об’єктів промислового дизайну сприяло використання системи методів: діалектичного, системно-структурного, формально-логічного, функціонального, інтерпретації, формально-юридичного. Вказано на відсутність терміну «промисловий дизайн» у чинному законодавстві України. Зазначено, що під твором дизайну розуміють сукупність ідей та образів, що одержали вираження в образотворчій чи

об'ємно-просторовій формах внаслідок самотійної творчої праці автора з проектування зовнішнього вигляду виробів. Об'єкти промислового дизайну, виражені у виробках, можуть отримати додаткову правову охорону як об'ємний товарний знак за умови придбання таким позначенням розрізнявальної здатності, що визначається у даний час за такими критеріями: зв'язок елементів форми заявленого об'ємного позначення зі здатністю виконувати певні утилітарні функції (функціональність); традиційний характер форми товару; наявність альтернативних форм ідентичних товарів. Тут під утилітарною функціональністю пропонується розуміти обумовленість форми об'ємного позначення виконанням виключно технічної функції, що впливає на вартість та якість товару та дозволяє отримати правовласнику суттєві переваги серед конкурентів. Зазначено, що підходи до співвідношення правових режимів охорони об'єктів промислового дизайну поділяються на кумулятивний, частково-кумулятивний, демаркаційний та частково-демаркаційний. Вказано на доцільність закріплення у законодавстві України термін «промисловий дизайн», що відповідає класифікації об'єктів інтелектуальної власності прийнятої в країнах-членах Європейського Союзу.

Ключові слова: інтелектуальна власність, дизайн, виключні права, промисловий візирець, товарний знак, творча діяльність.

Summary. *The article examines the legal protection of industrial design as an object of intellectual property based on the current legislation and norms of the European Union. The object of the study is social relations, which formed regarding the emergence, implementation and protection of exclusive rights to objects of industrial design. The identification of the legal nature of objects of industrial design was facilitated by the use of a system of methods: dialectical, systemic-structural, formal-logical, functional, interpretation, and formal-legal.*

The absence of the term «industrial design» in the current legislation of Ukraine indicated. It noted that a work of design understood as a set of ideas and images that have been expressed in pictorial or volumetric-spatial forms because of the author's independent creative work in designing the appearance of products. Objects of industrial design, expressed in products, can receive additional legal protection as a three-dimensional trademark, provided that such a sign acquires distinctiveness, which is currently determined according to the following criteria: the connection of the elements of the form of the claimed three-dimensional sign with the ability perform certain utilitarian functions (functionality); the traditional nature of the form of the product; availability of alternative forms of identical goods. Here under utilitarian functionality it proposed to understand the conditionality of the form of the volume designation by the performance of an exclusively technical function, which affects the cost and quality of the product and allows the right holder to obtain significant advantages among competitors. It noted that the approaches to the ratio of legal regimes of protection of objects of industrial design divided into cumulative, cumulative, demarcation and partially-demarcation. It is indicated that it is advisable to enshrine the term «industrial design» in the legislation of Ukraine, which corresponds to the classification of objects of intellectual property adopted in the countries of the European Union.

Key words: *intellectual property, design, exclusive rights, industrial model, trademark, creative activity.*

Постановка проблеми. Дослідження сутності та призначення благ, що становлять предмет майнових відносин, має першорядне значення при визначенні правової природи. Ця теза підтверджується щодо юридичної сутності об'єктів інтелектуальних прав, специфіка і різноманіття яких обумовлені безмежністю людської думки. На рубежі XIX–XX століть зароджується новий вид творчої діяльності, що втілює елементи

образотворчого мистецтва та індустріального проектування – дизайн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням правової охорони промислового дизайну присвятили роботи: Г. Андрощук, О. Басай, М. Богуславський, О. Бондаренко, Ю. Бошицький, Є. Булат, В. Єрмоменко, М. Галянтич, О. Дзера, Р. Еннан, О. Кам'янська, В. Крижна, А. Кодинець, В. Коссак, О. Мельник, Н. Мироненко, В. Луць, О. Орлюк, О. Підпригора, О. Святоцький, Р. Стефанчук, О. Харитонова, О. Яворська та ін. Розвиток промисловості сприяє появі нових видів промислового дизайну, що потребує дослідження засад правової охорони.

Мета статті. Метою статті є дослідження правової охорони промислового дизайну як об'єкта інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільш ємне та точне визначення дизайну було прийнято у 1969 року на конгресі Міжнародної ради організацій промислового дизайну (англ. *International Council of Societies of Industrial Design*). Дизайн є творчою діяльністю, мета якої – визначення формальних якостей предметів, вироблених промисловістю; ці якості форми відносяться не тільки до зовнішнього вигляду, але, головним чином, до структурних і функціональних зв'язків, які перетворюють систему на цілісну єдність [1]. Дизайн прагне охопити всі наявні аспекти навколишнього середовища, які обумовлені промисловим виробництвом.

Поняття «дизайн» і «промисловий дизайн» вживаються в синонімічному значенні, використовуються як тотожні, проте сьогодні дизайнерська діяльність включає набагато більше різновидів, які мають відмінні риси.

Аналіз дозволяє виділити ознаки промислового дизайну як відокремленої діяльності: творчий характер; спрямованість на формоутворення предметів споживання, які виготовляються промисловим способом; орієнтація на поєднання зовнішніх та утилітарних якостей промислових виробів; багатофункціональність.

Дизайн вирішує різні соціально-технічні проблеми – функціонування виробництва, сфери споживання, існування людей у предметному середовищі. У запропонованій дефініції промисловий дизайн розглядається як особливий вид проєктної діяльності, що відрізняється різноманіттям.

Окремі ознаки промислового дизайну відносяться до всіх дизайнерських. На думку О. Бондаренко [2], дизайн, зокрема промисловий (або промисловий зразок), є результатом як інтелектуальної, так і творчої діяльності людини, слугує для задоволення її соціальних потреб: матеріальної потреби в користуванні зручними і надійними речами та духовної потреби в прикрашанні й упорядкуванні свого повсякденного життя. Саме тому промисловий дизайн визнається важливим чинником, який визначає конкурентоспроможність продукції на ринку при здійсненні господарської діяльності бізнес-структурами [2, с. 234].

Ця особливість дозволяє торкнутися питань, що виникають у зв'язку із створенням та використанням результатів графічного дизайну, дизайну упаковки, продуктів інших видів даної діяльності. У зазначеній характеристиці на передній план висувається виразна, естетична складова дизайну.

Терміни «дизайн» та «промисловий дизайн» тотожні. Виходячи з минулого, сучасного та зв'язків між ними, філософське осмислення дизайну дозволяє розглядати його як комплексне явище, що безпосередньо впливає на історичний розвиток людства. Багатофункціональність, що відзначається в більшості визначень дизайну, впливає з призначення діяльності – формоутворення виробів, що володіють для споживача естетичною та утилітарною цінністю. Виконання зазначеної мети вимагає від дизайнера визначення властивостей виробу, що проєктується, в тому числі індивідуалізуючих якостей, виявлення всіх можливих ситуацій споживання, дотримання вимог технології виробництва.

Завдання, що вирішуються в процесі проектування, зумовлюють наявність широкого діапазону функцій, що виконуються дизайном. Крім основних – естетичної та утилітарної, до них відносять: ідеологічну, творчу, соціалізуючу.

Виконання ідеологічної функції проявляється у здатності проектованої речі доносити до споживача інформацію, що закладається автором. Творча функція обумовлюється новизною дизайнерського рішення. Завдання дизайнера пов'язана не з відкриттям або винаходом, а пошуком можливих формальних рішень всередині класу речей, з метою досягнення більшої ергономічності, посилення інформативності, різноманітності. Соціалізуюча функція виявляється у тому, що дизайнер під час проектування виробу керується естетичними, функціональними міркуваннями і загальнолюдськими цінностями. Дизайн виступає невід'ємною частиною матеріальної культури та стає важливим соціокультурним фактором соціалізації.

Промисловий дизайн вирішує багато завдань, зокрема пов'язаних з організацією виробництва, споживанням, існуванням людини в предметному середовищі. Промисловий дизайн – це творча багатофункціональна діяльність із проектування зовнішнього вигляду промислових виробів, що втілюють єдність естетики та утилітарності.

Об'єктами промислового дизайну є результати діяльності, виражені в речах, що проєктуються. Подібні результати творчості можуть існувати не тільки в об'ємно-просторовій, а й двовимірній формі. Запропоноване визначення характеризує об'єкти, що досліджуються, як результати інтелектуальної діяльності.

Об'єктами промислового дизайну виступають вироби, що проєктуються. Виділяють ряд ознак, серед яких є: естетична привабливість; утилітарний характер; промислове відтворення. Ознаки естетики та утилітарності розкривають двоїсте призначення цих об'єктів.

Їхня естетико-утилітарна сутність обумовлена синтетичною природою дизайну, що виник з потреби в синтезі мистецтва та техніки. Дизайнерські вироби втілюють ознаки технічних рішень і творів мистецтва. Ця особливість задає ґрунт для численних дискусій щодо співвідношення дизайнерських рішень із суміжними категоріями – творами декоративно-ужиткового та графічного мистецтва, результатами технічного проектування. Визначення змістовних кордонів між категоріями, що розглядаються, має принципове значення для визначення правової природи об'єктів промислового дизайну. Найбільш складною бачиться проблема розмежування об'єктів дизайну з творами мистецтва, які традиційно охороняються авторським правом.

У науковій літературі висловлюється думка, згідно з якою об'єкти дизайнерського проектування репрезентують соціально значущі речі, як в архітектурі та декоративно-ужитковому мистецтві. Одним із можливих критеріїв розмежування творів мистецтва та об'єктів дизайну є утилітарний характер.

У ролі товарів дизайну виступають різні об'єкти: машини, верстати, різні технічні пристрої, товари широкого вжитку, упаковка, промислові інтер'єри та виставкові експозиції, спеціальні види послуг. Всі перелічені об'єкти діяльності дизайнера об'єднує те, що використовуються в сучасній цивілізації, є предметами споживання.

Особливий інтерес представляє критерій, запропонований у національній цивілістичній доктрині: витвори мистецтва, на відміну інших результатів інтелектуальної діяльності, невіддільні від матеріального носія. Оригінали, у яких втілені витвори мистецтва, становлять особливу цінність, унікальність. Вироби дизайну, які відтворюються промисловим способом, навпаки, такої цінності не мають. Зазначені ознаки не дозволяють розмежувати об'єкти дизайну та твори декоративно-ужиткового мистецтва, що володіють утилітарними властивостями,

можливістю неодноразового відтворення.

Відсутність чіткого уявлення про сутність дизайнерських рішень та творів декоративно-ужиткового мистецтва призводить до їхньої довільної юридичної кваліфікації. Змішування понять «дизайн», «графічне мистецтво» і «декоративно-прикладне мистецтво» ускладнює завдання розмежування зазначених категорій. Для вирішення пропонується проаналізувати поняття «декоративно-ужиткове мистецтво» та «графічне мистецтво».

Декоративно-ужиткове мистецтво є однією з давніх форм художньої творчості, результати якої становлять особливу культурну цінність, наприклад, вишивання, ткацтво, вітраж, плетіння, художня обробка шкіри, ювелірне мистецтво [3]. Специфіка подібної діяльності полягає у неоднорідності, об'єднанні декоративної та прикладної творчості.

Декоративно-ужиткове мистецтво має подвійну природу. Декоративна творчість виражається у прагненні художника пов'язати різномірні елементи форми з навколишнім середовищем, тоді як прикладне мистецтво спрямоване на об'єднання у речі художньої та утилітарної функції.

У творах декоративного мистецтва переважне значення має функція декору (прикраса у сенсі цього терміну), у творах прикладного мистецтва – утилітарна функція. Утилітарна та художня функції у творах прикладного мистецтва виражаються як єдине ціле.

Саме ці ключові особливості відрізняють об'єкти, що розглядаються, від інших творів образотворчого мистецтва, призначених головним чином для естетичного і художнього сприйняття. Більшість дослідників відносять декоративно-ужиткове мистецтво до видів образотворчого мистецтва, співвідносячи цю творчу діяльність як приватне та загальне. Твори декоративно-ужиткового мистецтва включають елементи образотворчого мистецтва.

Розглянута специфіка багато в чому властива дизайнерській діяльності. Проте декоративно-ужиткове мистецтво засноване на художній творчості, а дизайн – на методі та процесі функціонального формоутворення. Іншою відмінністю даних категорій виступає спосіб виготовлення творів: декоративно-прикладне мистецтво пов'язане з ручною, ремісничою працею, тоді як дизайн – з промисловим виробництвом.

Аналіз дозволяє визначити декоративно-ужиткове мистецтво як творчу діяльність, спрямовану на виготовлення декоративних або утилітарно-мистецьких творів, які мають естетичну та художню цінність. На відміну від декоративно-ужиткового мистецтва графічне мистецтво має на меті відображення дійсності за допомогою графічних образотворчих засобів.

Термін «графіка» у первісному значенні визначав зображення та форму письмових знаків мови. У даний час термін охоплює декілька форм образотворчого мистецтва (письмову графіку, малюнок, гравюру, креслення). Відмінною особливістю графічного мистецтва є особливе ставлення зображуваного предмета до простору [4]. Цьому сприяє використання спеціальних графічних методів.

Незважаючи на тенденцію розширення поняття «графіка», її прикладну функцію можна розглядати лише як другорядну. Основною метою графічного мистецтва виступає задоволення естетичної потреби. Наприклад, зображення зовнішнього вигляду промислового виробу спрямоване переважно на реалізацію практичної функції – формування предметного середовища, тобто об'єкта дизайнерської діяльності. Однак якщо таке зображення виконано з використанням особливих графічних методів і націлене на задоволення естетичних почуттів, воно може бути визнано твором графічного мистецтва.

Промисловий дизайн відрізняється від інших форм мистецтва

промисловим методом виготовлення виробів, націленістю на потребу форми, що проектується. Дизайн та мистецтво розмежовуються за функціональним призначенням. Функції дизайну визначається через поєднання естетики та утилітарності. У мистецтві на передній план висувається художня цінність.

На відміну від дизайну, предметом якого є організація форми існуючої дійсності, мистецтво націлене на пошук нових способів естетичного сприйняття дійсності.

Об'єкти промислового дизайну, володіючи деякими ознаками творів образотворчого мистецтва, є результатами самостійної творчої діяльності. Проте з погляду юридичної кваліфікації межа між об'єктами розглянутих видів діяльності залишається розпливчастою.

Усі зазначені результати творчості можуть бути об'єднані терміном «твір». Промисловий дизайн зародився завдяки взаємодії художніх та технічних засад. Методи дизайну запозичені з інженерного проектування. Мета зазначених видів діяльності мають точки дотику. Дизайн, як було зазначено, є самостійним продуктом людської культури. Отже, об'єкти названої діяльності також мають відокремлену природу.

На користь зазначеної тези є такі аргументи. Метою інженерної діяльності є проектування пристроїв та речей, що вирішують конкретне технічне завдання. Дизайнер підходить до проєктованого виробу з іншого боку чи буде зручна ця річ у використанні, наскільки вона виявиться пропорційною людині, наскільки для неї приваблива, безпечна, зрозуміла. Інженерна діяльність об'єктивна та стандартизована. Дизайн, навпаки, втілює суб'єктивну творчість. У процесі проектування дизайнер пов'язаний з різними об'єктами та цілями, зі своїми власними установками, уподобаннями, творчим потенціалом.

У порівнянні з конструкторською діяльністю дизайн здійснюється не в окремій галузі техніки та виробництва, а синтезує об'єкти різноманітних

галузей предметної діяльності на основі принципу поєднання функціональної значущості, естетичної цінності та зручності для людини. Об'єкти промислового дизайну, на відміну від результатів технічного проектування, характеризуються втіленням утилітарних і естетичних початків.

Важливим критерієм розмежування об'єктів, що розглядаються, виступає цільове призначення. Дизайн багато функціональний і вирішує безліч завдань споживання, результати інженерної діяльності виконують конкретне технічне завдання. Продукти промислового дизайну втілюють творчий задум творця, оскільки зумовлені виконанням технічної та естетичної функції.

Межі аналізованих форм діяльності та його результатів є хиткими. Один і той самий об'єкт залежно від форми відтворення та здійснюваної функції може бути виставковим експонатом, зразком для промислового тиражування, засобом індивідуалізації товару.

З юридико-технічного підходу критерії розмежування, що розглядаються, можуть здатися більш ніж розпливчастими. Поширення набув підхід, згідно з яким об'єкти дизайну можуть охоронятися не лише як результати інтелектуальної діяльності (авторські твори, промислові зразки), а й засоби індивідуалізації – товарні знаки [5, с. 88].

Один реальний об'єкт може втілювати кілька ідеальних об'єктів, кожен із яких представляє самостійне виключне право. Щодо вивчення особливостей виникнення, здійснення та захисту цих прав, необхідно визначити основні підходи до співвідношення правових режимів охорони дизайнерських рішень. Це дозволить встановити необхідні критерії для аналізу форм правової охорони об'єктів промислового дизайну, як це передбачено Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» [6].

Цей критерій найбільш значимий щодо оригінальності промислового зразка, творчого внеску автора у створення твору дизайну [7].

На думку Р. Еннана функціонують дві основні системи охорони промислових зразків: основані на акумуляції законів; основані на механізмі співіснування законів [5, с. 86].

Кумулятивна охорона є наслідком специфічного підходу кожного з інститутів права інтелектуальної власності до результатів інтелектуальної діяльності, внаслідок окремі види результатів інтелектуальної діяльності, що відповідають певним об'єктам інтелектуальної власності, не виключають один одного [8, с. 115]. Модель абсолютної кумуляції (використання одного закону) застосовувалася у Франції в період з 1902 року до набрання чинності Директивою Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу 98/71/ЄС від 13.10.1998 р. «Про правову охорону промислових зразків» [9]. Вона не відбиває всіх можливих моделей розмежування режимів охорони дизайнерської творчості.

Охорона заснована на механізмі співіснування законів (демаркація) на сьогоднішній момент практично не зустрічається, про що свідчить судова практика країн з демаркаційним підходом. Доцільно враховувати проміжну модель – часткову демаркацію. Кумулятивна та частково-кумулятивна моделі передбачають можливість надання охорони дизайну кількома правовими режимами за умови дотримання умов, визначених законом.

Часткова кумуляція, на відміну від кумулятивної моделі, характеризується наявністю правил, що встановлюють механізми подолання негативних наслідків кумулятивної охорони дизайну. До таких наслідків відносяться зіткнення виняткових прав на результат інтелектуальної діяльності, застосування подвійної відповідальності за порушення кількох прав на дизайн.

Вплив норм права полягає в інформаційному, ціннісно-

мотиваційному та регулятивному впливах на суспільні відносини, тобто – у можливості надання правової охорони дизайнерським рішенням одночасно у межах кількох правових режимів за умови дотримання умов охоронної здатності; наявність правил, вкладених у подолання негативних наслідків кумулятивної охорони об'єктів дизайну [10, с. 41].

Як зазначає Т. Ярошевська [11] є окремі недоліки чинного українського законодавства і його недосконалість, зокрема у сфері охорони прав на об'єкти промислової власності, що вимагає ґрунтовного теоретичного дослідження з метою приведення інституту промислової власності України до положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та відповідного законодавства ЄС [11, с. 323].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Твір дизайну – це сукупність ідей та образів, що отримали вираз у образотворчій чи об'ємно-просторовій формах у результаті самостійної творчої праці автора з проектування зовнішнього вигляду виробів. У законодавстві України термін «промисловий дизайн» не використовується. Доцільне закріплення творів дизайну в окремій групі об'єктів авторських прав. Цей підхід отримав пряме закріплення у законодавстві країн-членів Європейського Союзу. Об'єкти промислового дизайну, виражені у виробках, можуть одержати правову охорону як об'ємний товарний знак за умови придбання таким позначенням розрізнявальної здатності, що визначається, зокрема, за наявністю або відсутністю зв'язку елементів форми заявленого позначення зі здатністю виконувати певні утилітарні функції (функціональність). Подальші дослідження правового механізму охорони дизайну полягають у вивченні та аналізі досвіду країн-членів Європейського Союзу щодо правового регулювання відносин у сфері охорони промислового дизайну.

Література

1. *Історія дизайну*. URL: <https://sites.google.com/site/ytgjyhj/> (дата доступу: 01.03.2023).
2. Бондаренко О. О. Проблеми правової охорони промислових зразків на підприємствах в Україні // *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 234–237. doi: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2020.47>
3. Запаско Я. П. Декоративно-ужиткове мистецтво // *Енциклопедія Сучасної України* / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: <https://esu.com.ua/article-21350> (дата доступу: 01.03.2023).
4. Храмова-Баранова О. Л., Яковець І. О. Вплив розвитку графічних технік на мистецтво в Україні // *Історія науки і техніки*. 2018. Т. 8, Вип. 2(13). С. 417–424. doi: [https://doi.org/10.32703/2415-7422-2018-8-2\(13\)-417-424](https://doi.org/10.32703/2415-7422-2018-8-2(13)-417-424)
5. Еннан Р. Є. Захист прав на промисловий дизайн: досвід зарубіжних країн // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2019. № 37. С. 86–89.
6. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями*: Закон України від 21.07.2020 р. № 815-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-20#Text> (дата доступу: 01.03.2023).
7. *Про охорону прав на промислові зразки*: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-ХІІ (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (дата доступу: 01.03.2023).
8. Федоров А. А. Кумулятивна правова охорона дизайнерських рішень // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія:*

Юриспруденція. 2012. Вип. 4. С. 112–116.

9. Директива 98/71/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 1998 року про правову охорону промислових зразків. URL: https://minjust.gov.ua/imported_files/Files/31336 (дата доступу: 01.03.2023).
10. Єсімов С. С. Превентивне регулювання: теоретичні аспекти // *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 3(9). С. 40–47.
11. Ярошевська Т. В. *Проблеми охорони прав промислової власності в Україні*: монографія. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 372 с.

References

1. *Istoriia dyzainu*. URL: <https://sites.google.com/site/ytgjyhnj/> (data dostupu: 01.03.2023).
2. Bondarenko O. O. Problemy pravovoi okhorony promyslovykh zrazkiv na pidpriemstvakh v Ukraini // *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2020. № 1. S. 234–237. doi: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2020.47>
3. Zapasko Ya. P. Dekorativno-uzhytkove mystetstvo // *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* / Redkol.: I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskyi, M. H. Zhelezniak ta in.; NAN Ukrainy, NTSh. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2007. URL: <https://esu.com.ua/article-21350> (data dostupu: 01.03.2023).
4. Khramova-Baranova O. L., Yakovets I. O. Vplyv rozvytku hrafichnykh tekhnik na mystetstvo v Ukraini // *Istoriia nauky i tekhniky*. 2018. T. 8, Vyp. 2(13). S. 417–424. doi: [https://doi.org/10.32703/2415-7422-2018-8-2\(13\)-417-424](https://doi.org/10.32703/2415-7422-2018-8-2(13)-417-424)
5. Ennan R. Ye. Zakhyst prav na promyslovyi dyzain: dosvid zarubizhnykh krain // *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia*. 2019. № 37. S. 86–89.
6. *Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo*

- posylennia okhorony i zakhystu prav na torhovelni marky i promyslovi zrazky ta borotby z patentnymy zlovzhvanniamy: Zakon Ukrainy vid 21.07.2020 r. № 815-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-20#Text> (data dostupu: 01.03.2023).*
7. *Pro okhoronu prav na promyslovi zrazky: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 r. № 3688-XII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (data dostupu: 01.03.2023).*
 8. Fedorov A. A. Kumuliatyvna pravova okhorona dizainerskykh rishen // *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Yurysprudentsiia*. 2012. Vyp. 4. S. 112–116.
 9. *Dyrektyva 98/71/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady vid 13 zhovtnia 1998 roku pro pravovu okhoronu promyslovykh zrazkiv. URL: https://minjust.gov.ua/imported_files/Files/31336 (data dostupu: 01.03.2023).*
 10. Yesimov S. S. Preventyvne rehuliuвання: teoretychni aspekty // *Sotsialno-pravovi studii*. 2020. Vyp. 3(9). S. 40–47.
 11. Yaroshevska T. V. *Problemy okhorony prav promyslovoi vlasnosti v Ukraini: monohrafiia*. Dnipro: Vydavets Bila K. O., 2020. 372 s.